

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษา เพื่อการพัฒนาความคิด
สร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

LEARNING ACTIVITIES ABOUT NONG KLAP STUDY FOR THE DEVELOPMENT OF
CREATIV THINKING OF PRIMARY 6 STUDENTS USING LEARNING RESOURCES AT
NONG KLAP TEMPLE, NONG BUA DISTRICT, NAKHORN SAWAN PROVINCE

พระสมุห์อมรเทพ เวียงแก้ว, อัจฉรา ศรีพันธ์
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
Phrasamu Amonthep Wiangkieo, Atchara Sriphan
Faculty of Education, Naresuan University, Thailand
E-mail: amonthepW62@mail.nu.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ และ 2) เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษา เพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 1 คือ คณะสงฆ์วัดหนองกลับ ผู้มีนำชุมชน ครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทางด้านการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม คณะกรรมการวัดหนองกลับ วิทยากรท้องถิ่น และประชาชนชาวบ้าน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักกลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มผู้เรียน รวมทั้งสิ้น 61 คน โดยมีขอบเขตพื้นที่การวิจัยคือ ตำบลหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสรุปอุปนัยโดยบันทึกพรรณนา และ ตรวจสอบความน่าเชื่อถือแบบสามเส้าด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ คือ 1) นักเรียนไม่ให้ความสำคัญการเรียนในห้องเรียน 2) ครูผู้สอนมีชั่วโมงสอนที่จำกัด 3) ยังไม่มีวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ และ 4) ยังไม่มีกิจกรรมการเรียนรู้ภายในวัดเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
2. การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่อง “หนองกลับศึกษา” มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากกระบวนการเรียนรู้แบบ Active learning โดยใช้กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับเป็นฐานการเรียนรู้ 5 ฐาน คือ หลวงพ่อเดิมสร้างเมือง ลือเลื่องความสามัคคี ประเพณีบวชนาคห่ม หินสีชมพูคู่เขาพระ และพิพิธภัณฑสถานบ้านมากมี
3. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า มี 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ 1) ด้านแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างยิ่ง 2) ด้านครูผู้สอนสามารถนำกิจกรรมที่จัดขึ้นนี้ไปบูรณาการกับการเรียนรู้สาขาวิชาอื่นๆ ได้ และ 3) ด้านผู้เรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์จากชิ้นงานที่นักเรียนสร้างขึ้น จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้วัดหนองกลับศึกษา ทำให้นักเรียนเกิดความตื่นรู้ยังแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัว โดยต่อยอดเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นตลอดจนนำไปสู่ความคงทนถาวรความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: กิจกรรมเรียนรู้; ความคิดสร้างสรรค์; แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ

Abstract

The objectives of this research is to study the present learning resource at Nong Klup temple, and to create learning activities with the title Nong Klup study for the development of creative thinking. This research is a qualitative research. Main informants consist of two groups. First group are clergy at Nong Klup Temple, community leaders, experienced teachers who teach social studies, religion and culture subject, Nong Klup temple administrative committee, local trainers and local experts. Second group are 61 students. Research area is Nong Klup subdistrict, Nong Buo District, Nakorn Sawan Province. Inductive data analysis was done using a coding record. Reliability of the research was evaluated through triangular data collection method.

From the research results, we found from the present situations and problems of learning management of social studies subject that student did not pay attention to learning in the classroom, teachers had limited teaching time, there was not any appropriate learning methods for Nong Klup temple study and there was not any learning activities using temple area to develop creative thinking. The learning activities called “Nong Klup Study” were set up to emphasize the development of creative thinking of students using active learning process. Five learning bases were set up, including venerable Derm (previous highly respect abbot), local harmony, group ordination, color stone at Phra mountain, and abundant local museums. The research results were analyzed from 3 parts including appropriate learning resources, the ability to integrate various teaching subjects of teachers and creative works of students. The results were summarized in the form of learning guideline of Nong Klup temple study. The research process also made students be aware of learning resources nearby through the local awareness activities, and caused in part the enduring of knowledge, a path toward sustainable development.

Keywords: Learning Activities; creative thinking; Learning Resources at Nong Klup Temple

บทนำ

โลกในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่าง ๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยความรวดเร็ว ที่ทุกคนต่างต้องขนขวายหาทักษะความเชี่ยวชาญในด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมทั้งเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความก้าวหน้า เพื่อพัฒนาสังคม และประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามในการที่จะขับเคลื่อนประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้นั้น จำเป็นต้องมีการพัฒนาการคิดเชิงสร้างสรรค์ของเด็ก และเยาวชน ให้เป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ ในหลายปีที่ผ่านมาประเทศต่าง ๆ ได้มีการปฏิรูปการศึกษา โดยให้คำจำกัดความ “ทักษะในศตวรรษที่ 21” ว่ามีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในโลกปัจจุบันที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบด้วยทักษะที่หลากหลายและ

แตกต่างกันไป เช่น มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์และเรียนรู้แบบร่วมมือเน้นทักษะทางด้านเทคโนโลยีรวมทั้ง มีทัศนคติและค่านิยมที่พึงประสงค์อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่ทักษะการคิดที่ซับซ้อน ทักษะการเรียนรู้และทักษะการสื่อสาร โดยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มากกว่าการท่องจำ ในแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ได้รับความนิยมน้อยกว่าแพร่หลายในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ทวีปแอฟริกา และเอเชีย เนื่องจากเป็นรูปแบบของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ออกแบบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับบุคคลและความต้องการของชุมชน การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน เป็นกลยุทธ์หรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการเนื้อหาตามหลักสูตรให้เชื่อมโยงกับชุมชนโดยใช้การปฏิบัติงานเป็นฐาน ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติงานจากสถานการณ์จริงในชุมชน ภายใต้การมีส่วนร่วมระหว่างครูผู้เรียน และกลุ่มคนในชุมชน เช่น การไปศึกษาเรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรม การทำมาหากิน หัตถกรรม การศึกษาพยาบาลแบบพื้นบ้านจากบุคคล และองค์กรในชุมชนนอกเหนือไปจากการเรียนรู้ในห้องเรียน กระบวนการสำคัญของการเรียนรู้ใช้การสะท้อนคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งจะช่วยให้เกิดความรู้ในเนื้อหาตามหลักสูตรและเข้าใจชุมชนมากขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนานักเรียนด้านความรู้และทักษะอย่างหลากหลาย เช่น การคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์การคิดเชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในศตวรรษ 21 มีคุณธรรมจริยธรรม เจตคติที่พึงประสงค์ ตระหนักในความรับผิดชอบในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน รวมทั้งเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนและผู้เรียนจะได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทั้งโดยการบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและตามเป้าหมายที่กำหนดโดยชุมชน และสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก อันเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน (กล้า ทองขาว, 2561: 3)

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยสภาวะการศึกษาไทย ปี 2561-2562 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา สกศ, 2562) ยังย่ออยู่กับที่มีปัญหาปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจุดเน้นต้องปฏิรูปที่ครู หลักสูตร โครงสร้าง กล่าวคือ ปัญหาหลักและแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทย มี 2 ด้านใหญ่ๆ คือ 1) ปัญหาเชิงปริมาณ ให้บริการแก่เด็กเยาวชน ประชาชนทั่วประเทศได้อย่างไม่ทั่วถึง มีคนที่ไม่ได้เรียนและออกกลางคันก่อนจบชั้น ม.ปลายสูง โดยเรียนชั้น ม.ปลาย ร้อยละ 30 ของวัยเดียวกัน 2) ปัญหาเชิงคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสอนแบบบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนท่องจำไปสอบแบบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ได้น้อย และมีความแตกต่างคุณภาพระหว่างโรงเรียนในเมืองใหญ่ 300 กว่าแห่ง กับโรงเรียนรอบนอก 3 หมื่นกว่าแห่ง ซึ่งแนวทางการปฏิรูปที่สำคัญ คือ ต้องปฏิรูปผู้บริหาร ครู อาจารย์ ปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผล และปฏิรูปโครงสร้างการบริหารจัดการให้มีคุณภาพ ปฏิรูปการคัดเลือกคนเรียนครูอย่างเลือกเฟ้น และปฏิรูปหลักสูตรการเรียนการสอน การวัดผล นักศึกษาครูและครูต้องรักการอ่าน ใฝ่รู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง คิดวิเคราะห์เป็น จึงจะสามารถไปสอนนักเรียนในแนวใหม่ได้ สำหรับครูเก่าต้องประเมินผลใหม่ ครูที่สอบได้คะแนนต่ำมากควรเลิกจ้าง ครูที่ได้คะแนนต่ำ-ปานกลางควรจัดฝึกอบรมใหม่แบบเน้นภาคปฏิบัติและติดตามผลการฝึกอบรมอย่างจริงจัง ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทำให้แรงงานจำนวนมากต้องตกงาน ก็อาจจะเป็นแรงกระตุ้นให้สังคมลุกขึ้นมาช่วยกันปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลมากขึ้น (เดลินิวส์ฉบับพิมพ์, 2562) จากสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น หลักสูตรในศตวรรษที่ 21 จึงควรออกแบบเน้นการเรียนรู้รอบด้านและเป็นองค์รวม (Broad-based and Holistic Learning) เป็นหลักสูตรที่ได้เรียนรู้ประเด็นปัญหาในโลกที่เป็นจริง โดยเชื่อมโยงเนื้อหาเข้าด้วยกันกับบริบทชีวิต ส่วนการจัดการเรียนรู้ควรบูรณาการทักษะการคิดการแก้ปัญหาการใช้เทคโนโลยีและมัลติมีเดียด้วย

การประเมินผลตามสภาพจริงที่วัดความเข้าใจมากกว่าเนื้อหา และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินตนเอง มีการเชื่อมโยงหลักสูตรให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียนในทุกระดับและกับชุมชนภายนอก(สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557: 167-168) เช่นเดียวกับ วิจารณ์พานิช (2557: 89) ที่ให้ทัศนะว่า สถานศึกษาต้องแสวงหาแนวทางจัดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับองค์กรหรือกลไกต่างๆ ในชุมชนและในสังคม นั่นคือ การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning : PBL) ที่บรรจบเข้ากับการเรียนรู้แบบ “สถานที่เป็นฐาน” (Place-Based Learning : PBL) เรียกว่า การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-Based Learning : CBL) นั่นเอง ซึ่งมีความแตกต่างจากการเรียนการสอนแบบเดิมกล่าวคือ การเรียนรู้แบบเดิมผู้เรียนรับการถ่ายทอดจากครูโดยตรง (Reception Learning) ในขณะที่การเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐานมีการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบ (Discovery Learning) มีการวิเคราะห์การประเมินและการแก้ปัญหา โดยมีครูเป็นผู้กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (มณฑล จันทร์แจ่มใส, 2558: 148)

ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน ครูผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดจินตนาการ ได้ลงมือสร้างสรรค์ผลงานตามที่ได้คิดไว้ เพราะถ้าได้แต่คิด แต่ไม่เคยได้ลงมือกระทำให้ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ก็คงจะไม่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน กิจกรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น กิจกรรมด้านศิลปะ การประพันธ์ การประดิษฐ์หรือการออกแบบผลงานที่สามารถคิดหาคำตอบได้หลายทางเลือก เป็นต้น ส่วนวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น การสอนตามทฤษฎีการเรียนรู้ของบลูม (Bloom’s Taxonomy) เป็นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยพฤติกรรมการเรียนรู้และจิตวิทยาพื้นฐาน การจำแนกการเรียนรู้ตามทฤษฎีของบลูม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ด้านคือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย โดยในแต่ละด้านจะมีการจำแนกระดับความสามารถจากต่ำสุดไปถึงสูงสุด เช่น ด้านพุทธิพิสัย เริ่มจากความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมิน นอกจากนี้ยังนำเสนอระดับความสามารถที่มีการปรับปรุงใหม่ตามแนวคิดของ Anderson and Krathwohl (2001) เป็นการจำ (Remembering) การเข้าใจ (Understanding) การประยุกต์ใช้ (Applying) การวิเคราะห์ (Analysing) การประเมินผล (Evaluating) และการสร้างสรรค์ (Creating) ด้านจิตพิสัย จำแนกเป็น การรับรู้, การตอบสนอง, การสร้างค่านิยม, การจัดระบบ และการสร้างคุณลักษณะจากค่านิยม ด้านทักษะพิสัย จำแนกเป็น ทักษะการเคลื่อนไหวของร่างกาย, ทักษะการเคลื่อนไหวอวัยวะสองส่วนหรือมากกว่าพร้อมๆกัน, ทักษะการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง และทักษะการแสดงพฤติกรรมทางการพูด เมื่อนักเรียนเกิดการเรียนรู้จะเกิดการเปลี่ยนแปลง (Bloom, 1959) ดังนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านความรู้ ความเข้าใจ และความคิด คือ การเรียนรู้เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระการเรียนรู้ใหม่ๆ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้หรือความเข้าใจ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้มากขึ้น ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมอง 2) การเปลี่ยนแปลงทางด้านอารมณ์ความรู้สึก ทักษะค่านิยม คือ เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่ จะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกทางด้านความสนใจ จิตใจ ความเชื่อ และ 3) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านความชำนาญ หมายถึง การที่บุคคลได้เกิดการเรียนรู้ทั้งในด้านความคิด ความเข้าใจ และเกิดความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม ความสนใจด้วยแล้ว ได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติ จึงทำให้เกิดความชำนาญมากขึ้น เช่น การใช้มือ เป็นต้น การสอดแทรกความคิดสร้างสรรค์ในทุกบทเรียน ซึ่งทุกคนสามารถสร้างสรรค์ได้ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้ปลูกฝังความคิดสร้างสรรค์ลงไปบนชั้นเรียนทุกระดับ โดยการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในระดับเริ่มต้นในระดับชั้น

ประถมศึกษาชั้นนั้นพร้อมกับประเภทแนวคิดทั้งในวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ และสังคมศึกษา เป็นเครื่องมือสำหรับการผสมผสานบทเรียนด้วยแนวทางต่างๆ เช่น การปรับบทเรียนให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของประเทศ จะช่วยให้ผู้สอนสอดแทรกโครงการเหล่านี้ลงในบทเรียนที่สอนอยู่แล้วได้ อีกทั้งยังมีเกณฑ์การวัดผลที่จะช่วยผู้สอนประเมินและให้ความช่วยเหลือแก่นักเรียนในสื่อสร้างสรรค์แต่ละประเภท รวมถึงสมุดงานออกแบบ ได้ลงมือปฏิบัติจริงที่จะช่วยนักเรียนในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการสร้างสรรค์ เพื่อนำทักษะที่ได้จากการจัดเรียนรู้มาใช้คิดเรื่องราวในแบบของตัวเอง (Torrance, 1962)

ในด้านบริบทวัดหนองกลับ วัดที่เก่าแก่ประจำอำเภอเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นที่ให้การศึกษอบรมแก่กุลบุตร กุลธิดา รวมทั้งประชาชน ในเอกสารหลายแห่งระบุว่า เป็นวัดก่อสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 ซึ่งพระครูนิกรปทุมรักษ์ (หลวงพ่อดอย) ได้นิมนต์พระครูนิวาสนธรรมขันธ (หลวงพ่อดิม) วัดหนองโพ เป็นองค์ประธานบูรณะอุโบสถ โดยการสร้างขึ้นใหม่ที่เดิมและก่อสร้างศาลาการเปรียญด้วยไม้ทั้งหมด หลวงพ่อดิมได้จำพรรษาอยู่ ณ วัดหนองกลับ 33 พรรษา ช่วงปีพุทธศักราช 2460-2493 คนจึงเรียกวัดหนองกลับว่า วัดหลวงพ่อดิม ชาวบ้านจึงเรียกวัดหนองกลับ คือ วัดหนองกลับ วัดหลวงพ่อดอย และวัดหลวงพ่อดิมแต่คนทั่วไปมักจะเรียกว่าวัดหลวงพ่อดิมกับวัดหนองบัว (วัดหนองบัว, 2550: 247)

อย่างไรก็ดี ผู้วิจัยมีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ เป็นแหล่งความรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา สร้างขึ้นจากประสบการณ์จริง ซึ่งได้ศึกษาเรียนรู้ในวัดหนองกลับ โดยความรู้เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต เป็นหลักเกณฑ์วิถีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความสัมพันธ์กับผู้ล่องลับไปแล้ว กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และกับธรรมชาติ (วัดหนองบัว, 2550: 248) เนื่องจากยังไม่มีวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ และยังไม่มีการเรียนรู้อยู่ภายในวัดเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยภาพรวมทั้งระบบในเชิงพัฒนาการ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนอย่างเป็นระบบ ประกอบกับยังไม่มีตัวชี้วัดใช้ในการประเมินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาดังกล่าว มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังนั้นจึงเป็นที่มาของผู้ศึกษามีความสนใจศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ และมุ่งมั่นเพื่อสร้างกิจกรรมเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดเชิงสร้างสรรค์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ
2. เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษา เพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษา เพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวม

ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นคำถามในการวิจัย จากนั้นได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนาม สำหรับนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในการเขียนสรุป และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) แล้วนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Research)

2. พื้นที่และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

พื้นที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้ กลุ่มที่ 1 จำนวน 31 รูป/คน ประกอบด้วย คณะสงฆ์วัดหนองกลับ จำนวน 1 รูป ผู้มีน้ำชุมชน จำนวน 10 คน ครูผู้มีประสบการณ์ทางการสอนวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 12 คน คณะกรรมการวัดหนองกลับ จำนวน 5 คน วิทยากรท้องถิ่น จำนวน 2 คน และประชาชนชาวบ้าน จำนวน 1 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก กลุ่มที่ 2 จำนวน 30 คน ประกอบด้วย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลหนองบัวเทพ(วิทยาคม) ปีการศึกษา 2 / 2563 จำนวน 20 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเทพสุทธาวาส ปีการศึกษา 2 / 2563 จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบไปด้วย 1)การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ 2) แนวทางการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3) แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามในระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ “หนองกลับศึกษา” และ 5) แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง ดังนี้

- 4.1) การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research)
- 4.2) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)
- 4.3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participative Observation)
- 4.4) การจดบันทึกระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Field note)
- 4.5) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion)
- 4.6) การทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ “หนองกลับศึกษา”

5. การวิเคราะห์และการตรวจสอบข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลวิธีการเชิงคุณภาพ โดยเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนา (Descriptive Research) เครื่องมือเก็บข้อมูลใช้แนวคำถามซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อผู้ศึกษาวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งเอกสารและภาคสนามได้เพียงพอต่อการศึกษตามวัตถุประสงค์แล้ว ผู้ศึกษาวิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้น โดยนำมาจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบตามเค้าโครงเรื่องแล้วสรุปออกมา เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์และหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไป โดยหลังจากนั้นมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์ ด้วยการสัมภาษณ์ซ้ำในบางประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลให้มากขึ้น และทำการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้งหนึ่งซึ่งให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมีเป็นจริงมากและผู้วิจัยได้ใช้การตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้ากรณีการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง (Interview) และการตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้เกิดความถูกต้อง จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกันโดยใช้การ

สังเกตคู่กับการซักถามพร้อมกันก็ได้ศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งเอกสารหรือด้วยการซักถามผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อความแน่นอนว่ามีความเหมาะสมหรือไม่ เมื่อข้อมูลที่ได้มาถูกต้องแล้ว หลังจากนั้นจึงแยกข้อมูลออกเป็น ประเภทและแบ่งไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ โดยมีขอบเขต ดังนี้

1.1) ด้านสถานที่ปัจจุบันในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัจจุบันด้านการใช้สถานที่แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ พบว่า การใช้สถานที่การเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน อุโบสถวัดหนองกลับ วิหารหลวงพ่อดิม ศาลาการเปรียญหลวงพ่อดิม และกุฎาจำลองหินสีชมพู เข้ามาเป็นตัวขับเคลื่อนกระตุ้นในการเรียนรู้กับนักเรียน และผู้เรียนต้องจินตนาการเพื่อให้เกิดความเป็นรูปธรรมทางความคิดพร้อมกับเชิญวิทยากรมาให้ความรู้กับนักเรียน และจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน คือวัดหนองกลับ เป็นสถานที่ให้ข้อมูลความรู้ บรรยายภาคภายใน แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ ร่มรื่นเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ บรรยายภาคในการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยไปด้วยการแสวงหาความรู้ ของนักเรียน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษาและส่งเสริมกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความมั่นใจที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างมีศักยภาพสูงสุดของนักเรียนแต่ละคน รวมทั้งมีการบูรณาการกับกลุ่มการเรียนรู้อื่นๆ และส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การทำงานเป็นทีมตามความสามารถของแต่ละคน ผู้เรียนเรียนรู้ตามสภาพจริง ได้สัมผัสกับบรรยากาศยังสถานที่จริงเกิดความห่วงหาพันและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในชุมชน ท้องถิ่น นั้นๆ นำไปสู่การอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ให้อยู่ในชุมชนต่อไป โดยนักเรียนเกิดความอิสระต่อการเรียนรู้ภายนอก ชั้นเรียน รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวางลึกซึ้งและยั่งยืน ดังที่ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า ศาลาการเปรียญวัดหนองกลับ(หนองบัว) และอุโบสถมีลักษณะอาคาร เปี่ยมมีอายุพอๆ กัน แต่ในส่วนของวิหารหลวงพ่อดิมและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดหนองกลับพระนิภากรโสภณ (หลวงพ่อดิม) ท่านเป็นผู้สร้างและรวบรวมสะสมของในพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้าน ซึ่งมีของโบราณควรแก่ การศึกษาเรียนรู้ที่หลวงพ่อดิมรวบรวมไว้ประเมินมูลค่ามิได้ (ไวยาวัจกรวัด 1, วัดหนองกลับ, ผู้ให้ สัมภาษณ์, 2 มีนาคม 2564) ปัจจุบันนี้อำเภอหนองบัวมีความแห้งแล้งมาก ชาวอำเภอหนองบัวได้รับ ผลกระทบจากการไม่มีน้ำอุปโภคบริโภค การที่จะให้หน่วยงานดำเนินการคัตน้ำจากอ่างเก็บน้ำหลวงพ่อดิม 1 และอ่าง 2 นั้นก็เป็นเรื่องที่น่าลำบาก เพราะระยะห่างหลาย 10 กิโลเมตร ชาวบ้านที่เดือนร้อนส่วนให้ก็จะใช้ ประเพณีแห่งหลวงพ่อดิมในการขอฝน เพราะหลวงพ่อดิมเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ในช่วงเดือนเมษายนก็จะนิมนต์ หลวงพ่อดิมในวิหารวัดหนองกลับแห่รอบหมู่บ้านในการขอฝนตามประเพณี ในบางครั้งบ้างโอกาสเจ้าอาวาส วัดหนองกลับก็จะเชิญชวนญาติโยมมาสวดมนต์เพื่อขอฝนตามประเพณีของคนหนองบัวเช่นกัน (คณะกรรมการ วัด 5, วัดหนองกลับ, ผู้ให้สัมภาษณ์, 4 มีนาคม 2564)

1.2 ด้านเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้

จากการศึกษาเนื้อหาแหล่งเรียนรู้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ จากตำรา เอกสาร และข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในท้องถิ่น ทั้งในส่วนของประวัติความเป็นมาของสถานที่

ต่างๆ ในวัดหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ได้แก่ เจ้าอาวาสวัดหนองกลับ คณะกรรมการวัด หนองกลับ วิทยากรท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน และ หน่วยงานของรัฐ ซึ่งเป็นผู้ให้การสนับสนุนความรู้ทางด้าน แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ จังหวัดนครสวรรค์ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักวัฒนธรรมอำเภอหนองบัว นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองอำเภอหนองบัว และ กำนันผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ศึกษาวิจัย สามารถสรุปประเด็นสำคัญ คือ 1) ประวัติความเป็นมาของวิหารหลวงพ่อเดิม เป็นวิหารหลวงพ่อเดิมมีความสำคัญและประวัติความเป็นมาอย่างยาวนาน 2) ประวัติความเป็นมาของศาลาการเปรียญวัดหนองกลับ เป็นศาลาที่มีความสำคัญในการจัดกิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา 3) ประวัติความเป็นมาของอุโบสถวัด หนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์เป็น อุโบสถที่มีความสำคัญในการประกอบพิธีสังฆกรรมและมีความ เป็นมาอย่างช้านาน 4) ความเป็นมาของภูเขาหินสีชมพูจำลอง เป็นภูเขาหินจำลองที่มีความสำคัญใน ทางด้านภูมิศาสตร์และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ 5) ประวัติความเป็นมาของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดหนองกลับ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่รวบรวมของมีหายากมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเรียนรู้ ดังที่ได้จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า อุโบสถของวัดหนองกลับที่สร้างขึ้น เป็นสิ่งปลูกสร้างที่หล่อด้วยคอนกรีต ทั้งหลัง หลังคาของพระอุโบสถก็หล่อด้วยคอนกรีตแทนการปูกระเบื้อง หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ผนัง เปลือยเป็นปูนดิบ ให้ความเรียบง่าย ไม่ปรุงแต่ง ลักษณะเหมือนวิถีคิดต่อความงามในปรัชญาศิลปะวะปะชิยาปิ ของญี่ปุ่น ที่หน้าบันมีรูปปั้นปูน แสดงพุทธประวัติตอนเจ้าชายสิทธัตถะปลงผม ทรงม้านันทกะและเสด็จออก บวช ด้านข้างมีหน้าต่างด้านละ 4 บาน กรอบเหนือหน้าต่างเป็นจั่ว ประดับด้วยปูนปั้นลงสี พื้นหลังคumn้าหนัก สีโดยรวมด้วยสีคราม มีชนบเหมือนการใช้สีเบญจรงค์ โดยใช้สีแท้ที่ได้จากหินและดินไม่เกิน 5 สี ไม่เคลือบให้เกิด การผสมสีอ่อนแก่ แต่จะผสมผสานกับการเว้นสีปูนและใช้การตัดเส้นเป็นสีอ่อนเน้นอารมณ์ภาพและแสดงขอบเขต ของเรื่องราว แต่ละบานมีเรื่องราวของภาพปั้นไม่เหมือนกันซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของงานศิลปะภาพปูนปั้น (เจ้า อาวาสวัดหนองกลับ, อำเภอหนองบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2564)

1.3 ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้

ประเด็นการศึกษาข้อมูลสถานที่ปัจจุบันของแหล่งเรียนรู้ และเนื้อหาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับสำหรับนักเรียน โดยการเปรียบเทียบการเรียนในห้องเรียนกับการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้นั้น นักเรียนเห็น ว่าวิชาในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมหาก ปราศจากสิ่งเร้าจากครูผู้สอนแล้วก็เป็นวิชาที่น่าเบื่อหน่าย ต้องจดจำ นั่งฟัง หาก เปรียบเทียบกับการเรียนรู้ใน แหล่งเรียนรู้สถานที่จริง ผู้เรียนจะให้ความสนใจเป็นกับการเรียนรู้เป็นอย่างมาก เพราะผู้เรียนมีบทบาทในการ เรียนรู้แหล่งเรียนรู้จริงๆ สถานที่จริง ซึ่งก่อให้เกิดการเรียนรู้จากตัวนักเรียนเอง จากประสบการณ์เรียนรู้ โดยตรง ซึ่งนับว่าเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

จากข้อมูลที่ผู้ศึกษาวิจัยได้นำเสนอข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญจากข้อเสนอแนะ ในวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หนองกลับศึกษาเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนอง กลับ พบวิธีการจัดการเรียนรู้ คือ 1) วิธีการจัดกิจกรรมนอกห้องเรียนยังแหล่งเรียนรู้สถานที่จริง (Place-Based Learning) 2) วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student Center) และ 3) วิธีการ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ข้อมูล พบว่า ปัจจุบันนี้การศึกษาไทยในศตวรรษที่ 21 ต้องเน้นให้นักเรียนได้ลงมือทำ และปฏิบัติด้วยตัวเองในกิจกรรมการ เรียนรู้ ยิ่งเด็กประถมศึกษานั้น ครูก็ต้องออกแบบการสอน ได้เข้ากับนักเรียน เน้นหรือส่งเสริมให้เขาได้คิด

แก้ปัญหา อย่างโครงการให้นักเรียนจับกลุ่มเพื่อทำงาน ก็สอนให้นักเรียนทำงานเป็นทีม ฝึกการแก้ปัญหาในกลุ่ม ฝึกฝนการเป็นผู้นำและผู้ตาม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกภายในกลุ่ม อย่างมีเหตุผล (ครูผู้สอน 1, โรงเรียนอนุบาลหนองบัวเทพ(วิทยาคม), ผู้ให้สัมภาษณ์, 25 มีนาคม 2564)

ผู้ศึกษาวิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่สอดคล้องและสามารถนำไปใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ ได้พบว่าหลักการสำคัญของกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษา ประกอบไปด้วย 1) การสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่นักเรียน 2) การศึกษาพิพิธภัณฑสถานบ้านวัดหนองกลับโดยผ่านกระบวนการวิธีทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ ได้แก่ เรื่องราวของแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ ความเป็นมาของสถานที่ภายในบริเวณวัด ผ่านการถ่ายทอดทางประวัติศาสตร์ในการบอกเล่าของผู้มีความรู้ วิทยากรท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ซึ่งผ่านการศึกษาแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับจากประสบการณ์ที่ได้สัมผัสยังสถานที่จริงจากการสอบถามและการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้วัดหนองกลับด้วยการเรียนรู้ยังสถานที่จริง และได้ประสบการณ์ตรงนั่นเอง ภายใต้การจัดกิจกรรมหนองกลับศึกษา โดยใช้ฐานกิจกรรมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้

2. ผลการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้วัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ผู้ศึกษาวิจัยได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้วัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยการเรียนรู้ยังสถานที่จริง เพื่อให้ให้นักเรียนเห็นคุณค่าทางพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ของวัดหนองกลับ จังหวัดนครสวรรค์และเป็นการปลูกฝังให้นักเรียนนั้นเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่น มีความภาคภูมิใจในการเสียสละของคนสมัยโบราณ การจัดการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับนั้น จากกระบวนการดังกล่าวมานี้ จึงนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอหนองบัว ภายใต้กิจกรรม “หนองกลับศึกษา” กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ปีการศึกษา 2/2563 โดยใช้กิจกรรมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ มีทั้งหมด 5 ฐานการเรียนรู้ โดยนักเรียนทุกคนจะได้รับเอกสารประกอบฐานการเรียนรู้ ซึ่งภายในเอกสารประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และใบงาน โดยนักเรียนทำความเข้าใจกับขั้นตอนการร่วมกิจกรรมในฐานต่างๆ การแบ่งกลุ่มซึ่งแต่ละคนในกลุ่มจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมในใบงาน ให้เรียบร้อยตามระยะเวลาในแต่ละฐานที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนทำใบงานเสร็จสมบูรณ์ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ จึงจะได้ไปยังฐานการเรียนรู้ต่อไป โดยนักเรียนจะต้องทำใบงานดังที่กล่าวมาจนครบทั้ง 5 ฐานการเรียนรู้ ซึ่งในระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ โดยจะใช้คะแนนเป็นเกณฑ์เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำร่วมกัน คะแนนที่ให้นักเรียน คือคะแนนการร่วมฐานกิจกรรมการเรียนรู้ จะไม่มีผลต่อการวัดประเมินผล การเรียนในชั้นเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระและมีความสุขในร่วมกิจกรรม

ผู้ศึกษาวิจัยได้จัดทำเป็นเอกสารประกอบกิจกรรมการเรียนรู้หนองกลับศึกษา คือ การเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมฐานการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่องหนองกลับศึกษา ให้นักเรียนผู้ร่วมกิจกรรมปฏิบัติตามขั้นตอน ดังนี้ 1) กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหนองกลับศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย ฐานการเรียนรู้ที่ 1 หลวงพ่อเดิมสร้างเมือง,

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ลือเรื่องความสามัคคี , ฐานการเรียนรู้ที่ 3 ประเพณีบวชนาคหมู่, ฐานการเรียนรู้ที่ 4 ทินสี ชมพู่เขาพระ, ฐานการเรียนรู้ที่ 5 พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านมากมี โดยใช้เวลา 5 ชั่วโมง ฐานการเรียนรู้ละ 60 นาที 2) ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มๆ ละ 6 คน 3) ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้อย่างตั้งใจ และร่วมช่วยเหลือทำใบงานอย่างเต็มความสามารถ 4) ศึกษาสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และจุดประสงค์การเรียนรู้ 5) ให้นักเรียนร่วมกิจกรรมตามขั้นตอนในกิจกรรมการเรียนรู้ 6) เมื่อปฏิบัติใบงานต่างๆ ตามกิจกรรมเสร็จเรียบร้อยแล้วให้ตรวจสอบ และนำส่งครูผู้สอน และ 7) ถ้านักเรียนทำไม่ทันหรือยังไม่เข้าใจ ให้นำเอกสารใบงานการเรียนรู้ไปศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียนเพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น ข้อควรปฏิบัติ มีดังนี้ 1) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียนต้องมีความรับผิดชอบต่อนตนเอง จกว่านักเรียนจะทำกิจกรรมนั้นเสร็จ 2) หากนักเรียนมีข้อสงสัยใดให้สอบถามครูผู้สอน เพื่อร่วมกันสรุปข้อสงสัยนั้น

ผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นสำคัญที่ได้สอดคล้องและสามารถนำไปใช้ในการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้ พบว่า หลักการที่สำคัญเพื่อจะนำไปสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) กระบวนการสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นแก่นักเรียน 2) การศึกษาพระพุทธศาสนาและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา และแนวทางการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องหนองกลับศึกษา ได้แก่ ความเป็นมาของท้องถิ่น อำเภอนองบัว ความเป็นมาของวัดหนองกลับที่อยู่ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผ่านการถ่ายทอด บอกเล่าโดยวิทยากรท้องถิ่นและประชาชนชาวบ้าน ผู้รู้ในชุมชนหนองบัว ซึ่งผ่านการศึกษาแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่นหนองบัวจากประสบการณ์ที่ได้มีโอกาสไปสัมผัสยังสถานที่จริงจากการสัมภาษณ์และการสอบถามพูดคุย ผู้ศึกษาวิจัยจึงได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอำเภอนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ภายใต้กิจกรรม “หนองกลับศึกษา” เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางพระพุทธศาสนาและทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนหนองบัว นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระและมีความสุขในร่วมกิจกรรมรวมทั้งต้องมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดและให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาด้วย เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และค้นพบความรู้ด้วยตัวนักเรียนเอง

3. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้วัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

ผู้ศึกษาวิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียนได้ ดังนี้

3.1 ด้านแหล่งเรียนรู้

ผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้หนองกลับศึกษา พบว่า เป็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างผู้สอนกับนักเรียน เกิดการถ่ายทอดความรู้ที่มีคุณค่าต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งกับผู้สอนและนักเรียนเป็นอย่างมาก กล่าวคือ แหล่งเรียนรู้ช่วยให้บรรยากาศในเรียนรู้เกิดความน่าสนใจยิ่งขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระของครูผู้สอนในการเตรียมเนื้อหา เพราะนักเรียนจะศึกษาได้จากแหล่งเรียนรู้โดยตรงและสามารถช่วยให้คณะครูผู้สอนคิดค้นเทคนิควิธีการสอนใหม่ๆ ที่จะช่วยในการเรียนรู้เกิดความน่าสนใจ แหล่งเรียนรู้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจในบทเรียนที่มีความยุ่งยากซับซ้อนได้ง่ายขึ้นในเวลาอันรวดเร็ว ทำให้นักเรียนเกิดความคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์จากกิจกรรมการเรียนรู้ได้ถูกต้องจากวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากสถานที่จริง ส่งเสริมให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองอย่างอิสระ กระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ของนักเรียนได้ดี

นอกจากแหล่งเรียนรู้มีบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้และต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วัดหนองกลับศึกษาแล้วนั้น ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งที่จะกำหนดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เป็นไปในรูปแบบที่ผู้เรียนต้องการได้ โดยบรรยากาศในชั้นเรียนต้องอาศัยองค์ประกอบอื่นๆ อีกนอกเหนือไปจากตัวผู้สอนนั่นเอง ด้านครูผู้สอนนั้นอาจจะมีคามกดดันจากผู้บริหารโรงเรียนหรือจากปัญหาครอบครัว เศรษฐกิจ บางครั้งอาหารเข้าไม่ได้รับประทานก่อนทำกิจกรรม เป็นต้น บรรยากาศภายในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับมีสภาพที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แสดงให้เห็นว่าครูผู้สอนควรคำนึงถึงนักเรียน โดยจะต้องหากระบวนการที่จะตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐานของนักเรียนให้มากที่สุด

จนนำไปสู่การร่วมกันอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ให้คงอยู่ต่อไป โดยนักเรียนเกิดความอิสระในการคิดต่อการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียน เช่น ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันเสนอความเห็นประเด็นปัญหา เพื่อสร้างความสนใจแก่นักเรียนนำไปสู่การใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้โดยใช้กระบวนการและใช้สื่อประกอบการตอบคำถามและกระตุ้นการถามให้เกิดกระบวนการคิดริเริ่มเพื่อทบทวนหรือแสดงความคิดเห็นให้นักเรียนนำประสบการณ์การเรียนรู้มาเชื่อมโยงกับประสบการณ์เรียนรู้สิ่งใหม่ จะทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้และช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักกระบวนการแสวงหาความรู้ให้เกิดการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง ลึกซึ้งและยั่งยืน ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า จริงๆ อยากให้นักเรียนในทุกวันนี้ได้รู้ประวัติความเป็นมาของอำเภอหนองบัวเรา ว่ามีแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ใกล้ตัวของเรามาก คุณครูก็เป็นครูรุ่นเก่ามากแล้ว ผมคิดว่าครูสมัยนี้ต้องเป็นให้เหมือนผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ หรือจะเหมือนกับโค้ชฟุตบอลที่คอยสังเกตการณ์ในการแข่งขัน แล้วนำมาปรับแก้กลยุทธ์ในการแนะนำ แต่ก็ต้องจัดการเรียนรู้ที่ผสมผสานเพื่อพัฒนานักเรียน ให้ก้าวถึงทักษะการเรียนรู้ ได้รู้จักปะติดปะต่อโดยใช้ บ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) ให้เด็กนั้นได้มีจิตสำนึกรักหนองบัวบ้านเรา ขณะที่บางคนยังไม่เคยรู้เลยด้วยซ้ำ ว่าวัดหนองกลับมีสถานที่สำคัญอะไรบ้าง (นายกเทศมนตรีตำบลหนองบัว, อำเภอหนองบัว, ผู้ให้สัมภาษณ์, 7 มีนาคม 2564)

3.2 ด้านผู้สอน

ผลการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้หนองกลับศึกษา จากการสังเกตผู้สอนได้พบว่า บทบาทของผู้สอนถือว่ามีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยการใช้เทคนิคและวิธีการเรียนรู้ที่ผู้สอนมีส่วนในการสร้างสรรค์องค์ความรู้หรือออกแบบกิจกรรมให้ชัดเจน รวมทั้งผู้สอนต้องมีทัศนคติที่ดี มีจิตวิทยาความเป็นครู เพื่อถ่ายทอดความรู้ด้วยกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียนอย่างเต็มความสามารถ และอีกความสำคัญกับครูผู้สอนต้องคำนึงถึง ได้แก่ ความสามารถ ความถนัด ความแตกต่าง และความสนใจของนักเรียนในการพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความต้องการพื้นฐานของนักเรียน ซึ่งในแต่ละกิจกรรมนั้นส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงและสามารถแก้ไขปัญหาได้ การจัดกิจกรรมหนองกลับศึกษานั้นผู้สอนทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษา แนะนำ อำนวยความสะดวกและเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจตลอดการร่วมกิจกรรมซึ่งเกิดกับตัวนักเรียนเอง โดยผู้วิจัยได้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ ทั้งในชั้นการนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน ชั้นการสอน ชั้นการมอบหมายงาน และชั้นการประเมินผล มีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาศิลปะ วิชาพระพุทธศาสนา วิชาหน้าที่พลเมือง วิชาเศรษฐศาสตร์ วิชา

ประวัติศาสตร์ และวิชาภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้นักเรียนได้เกิดวิธีการคิดวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับศาสตร์วิชาแขนงอื่นๆ เช่น นำประวัติพระพุทธเจ้าในอุโบสถให้สอดคล้องกับฐานการเรียนรู้ ด้วยการลงสีภาพวาดภาพในวิชาศิลปะ จะทำให้นักเรียนเชื่อมโยงองค์ความรู้ อย่างรอบด้านและร่วมกันสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนกับครูผู้สอน โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีโอกาสอภิปรายวิจารณ์ในสิ่งที่นักเรียนชื่นชอบและสิ่งที่นักเรียนไม่ชอบ ดังที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่า ครูว่าเทคนิคและการออกแบบการจัดกิจกรรมอยู่ที่มือและสมองของครูผู้สอน ที่จะกระทำให้เด็กนั้นมีความสนใจในวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมนี้เป็นตัวอย่างที่ดีให้กับครูหลายๆ ท่านที่จะมีโอกาสได้อดบทเรียนในการเรียนรู้และนำไปปรับแก้ไขได้ (ครูผู้สอน, โรงเรียนวัดเทพสุทธาวาส, ผู้ให้สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2564)

3.3 ด้านผู้เรียน

ผลการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้วัดหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ แล้วนำไปใช้กับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2564 จำนวน 30 คน พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ผลดีก่อให้เกิดการริเริ่มความคิดสร้างสรรค์ คือ การเรียนรู้แบบใช้กิจกรรมเป็นสิ่งที่กระตุ้นนักเรียนในการดำเนินกิจกรรม ช่วยให้นักเรียนเกิดการแสวงหาความรู้ในฐานการเรียนรู้ต่างๆ โดยการลงมือทำใบงานภายใต้กติกาที่ผู้จัดกิจกรรมกำหนดไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายของการร่วมกิจกรรมที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความกระตือรือร้นและความสนุกสนานตื่นเต้นของนักเรียน ซึ่งเป็นการฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และยังเป็นการฝึกฝนสร้างคุณธรรมจริยธรรมต่างๆ ได้ดี และการเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น จนบางครั้งนักเรียนลืมนึกไปว่าเรากำลังเรียนผ่านการร่วมกิจกรรมนั่นเอง อีกทั้งยังทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรงจากการเรียนรู้ภายนอกชั้นเรียนผ่านกิจกรรมหนองกลับศึกษาเพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากการสังเกต พบว่า นักเรียนชอบการเรียนรู้นอกห้องเรียนมากกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน เพราะสนุกในการร่วมกิจกรรมจนลืมนึกไปว่าเรากำลังเรียนอยู่ ดีกว่าการเรียนในห้องเรียนซ้ำๆ เดิมๆ ทำให้นักเรียนได้รู้จักการทำงานเป็นทีม สร้างความสามัคคีของคนในกลุ่ม พอมีกิจกรรมให้ทำนักเรียนกระตือรือร้นในการที่จะค้นหาคำตอบหาองค์ความรู้และต้องแข่งกับเวลาที่มีจำกัดด้วย ต้องช่วยกับเพื่อนเพื่อหวังให้ผลงานที่ออกมาดีกว่ากลุ่มอื่น ส่วนบรรยากาศภายในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับร้อนอากาศไม่ร้อนมาก เหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในระหว่างที่เดินไปทำกิจกรรมตาม ฐานต่างๆ ทำให้นักเรียนไม่รู้สึกร้อนเบื่อหน่าย ระหว่างที่เดินไปตามฐานการเรียนรู้ก็มีเวลาพูดคุยเล่นกันรู้สึกอิสระไม่จำกัด ดังจากที่ได้จากการสัมภาษณ์นักเรียน พบว่า หนูชอบบรรยากาศภายในหนองกลับร้อนมาก เหมาะกับการร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ ในระหว่างที่หนูเดินไปทำกิจกรรมไปตามฐานต่างๆ นั้น ทำให้หนูไม่รู้สึกร้อนเบื่อหน่าย ระหว่างเดินไปตามฐานพวกหนูก็มีเวลาคุยกันได้เล่นกับเพื่อนๆ รู้สึกสนุกเป็นอิสระไม่ความจำกัดเลย (นักเรียน 1, โรงเรียนอนุบาลหนองบัวเทพ(วิทยาคม), ผู้ให้สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2564)

ทั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า นักเรียนเกิดองค์ความรู้ในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ จึงนำไปสู่ขั้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งนักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบจากประสบการณ์ตรงจากสถานที่เรียนรู้ ก่อให้เกิดความรักใคร่ความภาคภูมิใจในชุมชนของตนและนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้ และรักษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่ยังคงคุณค่าอยู่ประการนี้ จึง

ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เด็กในรุ่นต่อไปได้ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญ รวมไปถึงยังทำให้เยาวชนของชาติตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญ เพื่อนำผลจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปต่อยอดความรู้ด้านอื่นๆ ทั้งนี้กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับเป็นการเริ่มต้นฝึกฝนด้านอาชีพมคฺเทศกนน้อยด้วย จะเห็นได้ว่านักเรียนสามารถมีองค์ความรู้ด้านความคิดสร้างสรรค์จากใบงานที่ได้รับมอบหมายที่หลากหลายรูปแบบ จนนำไปสู่ชิ้นงานที่ได้จากการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ยังสถานที่แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ

อภิปรายผล

จากการศึกษากิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ นำไปสู่การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ภายใต้กิจกรรม “หนองกลับศึกษา” ซึ่งสอดคล้องกับ Melville (2006) และ Thoughtful Learning (2017) เป็นการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน จนเกิดการเรียนรู้จากการทำงาน (Work-Based Learning) และการเรียนรู้โดยใช้สถานที่เป็นฐาน (Place Based Learning) เป็นการเพิ่มทักษะกระบวนการเรียนรู้ให้กับนักเรียน การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เสริมความรู้ของผู้เรียนที่มีมากกว่าในห้องเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ยังแหล่งเรียนรู้ โดยใช้สถานที่จริงตามแนวคิดที่กล่าวข้างต้น จะสามารถทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้โดยตัวของนักเรียนเองด้วยการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง และเป็นการเรียนรู้ที่ยั่งยืนถาวรด้วย

ในกิจกรรมดังกล่าวได้สอดคล้องกับ Morable (นันทลี พรธาดาวิทย์, 2559: 18) ที่ได้เสนอตัวอย่างรูปแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบ Active learning ได้ดี จึงช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียน ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในบทเรียนสนใจบทเรียน และมีแรงจูงใจกับนักเรียนในการเรียนรู้ เป็นการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่คุณครูผู้สอนเข้ามาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ ใช้ได้ทั้งในชั้นการนำนักเรียนเข้าสู่บทเรียน ชั้นการสอนการด้วยการมอบหมายงาน และชั้นการประเมินผล โดยการใช้กิจกรรมเป็นสิ่งขับเคลื่อนการเรียนรู้ มีทั้งหมด 5 ฐานความรู้ ในลักษณะการเรียนรู้เป็นฐาน นักเรียนทุกคนจะได้รับเอกสารประกอบฐานการเรียนรู้ ซึ่งภายในเอกสารประกอบด้วย คำชี้แจงสำหรับนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ของการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และใบงาน โดยนักเรียนทำความเข้าใจกับขั้นตอนการร่วมกิจกรรมในฐานต่างๆ การแบ่งกลุ่มซึ่งแต่ละคนในกลุ่มจะต้องลงมือปฏิบัติกิจกรรมในใบงาน ให้เรียบร้อยตามระยะเวลาในแต่ละฐานที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นเมื่อกลุ่มผู้เรียนทำใบงานเสร็จสมบูรณ์ในระยะเวลาที่กำหนดไว้ จึงจะไปยังฐานการเรียนรู้ต่อไป โดยนักเรียนจะต้องทำใบงานดังที่กล่าวมาจนครบทั้ง 5 ฐานการเรียนรู้ ซึ่งในระหว่างร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ โดยจะใช้คะแนนเป็นเกณฑ์เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในการทำร่วมกัน คะแนนที่ให้นักเรียน คือคะแนนการร่วมฐานกิจกรรมการเรียนรู้ จะไม่มีผลต่อการวัดประเมินผลการเรียนในชั้นเรียน นักเรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระและมีความสุขในร่วมกิจกรรม

หลักการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางสอดคล้องกับ Collins and Greenwood (2003) ที่มีจุดมุ่งเน้น 5 ประการ ดังนี้ 1) รูปแบบเน้นตัวนักเรียน ประกอบด้วย หลักการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้โดยนักเรียนนำตนเอง (Self-Directed Learning) 2) รูปแบบเน้นทักษะกระบวนการ ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการสืบ สอบ (Inquiry-Based Instruction) การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการคิด

(Thinking-Based Instruction) การจัดการเรียนรู้โดยเน้นกระบวนการกลุ่ม (Group Process-Based Instruction) และการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Emphasizing Self-Learning Process) 3) รูปแบบเน้นประสบการณ์ ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning) และการจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) 4) รูปแบบเน้นปัญหา ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Instruction) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Instruction) 5) รูปแบบเน้นความรู้ความสามารถ ประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery Learning) และการจัดการเรียนรู้แบบเน้นมโนทัศน์ (Concept-Based Instruction) และยังได้สอดคล้องกับของ ทิศนา ขัมมณี (2560) ซึ่งการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้ค้นหาความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเอง ซึ่งจะสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ที่เพิ่มขึ้น มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงอย่างยั่งยืน กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้ประสบการณ์จริงที่สอดคล้องกับแนวคิดของ อัจฉรา ศรีพันธ์ (2561) แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้บนฐานชุมชน (Community-based Learning) โดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนได้รับคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ โดยมีความเชื่อว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้โดยเข้าใจกับสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน ทั้งภูมิปัญญา ความรู้ ทรัพยากร ตลอดจนเกิดจิตสำนึกรักชุมชน และเห็นคุณค่าซึ่งเกิดความห่วงแหนแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ยังหลงเหลืออยู่ ทั้งนี้คุณภาพของนักเรียนตามเป้าหมายของประเทศไทยและเป็นทักษะการเรียนรู้ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้ความสามารถของนักเรียนในการสร้างความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และจิตสาธารณะ มีความภูมิใจในความเป็นคนไทย สามารถ ดำรงชีวิตได้อย่างเป็นปกติสุขในโลกยุคดิจิทัลของนักเรียน และสามารถเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และพลเมืองโลกได้สืบไป

ซึ่งผลการศึกษาวิจัยหลังจากที่ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ ภายใต้กิจกรรม “หนองกลับศึกษา” ยังทำให้นักเรียนเกิดองค์ความรู้ในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ จึงนำไปสู่ขั้นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งนักเรียนได้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบระเบียบจากประสบการณ์ตรงจากสถานที่เรียนรู้ ก่อให้เกิดความรักใคร่ความภาคภูมิใจในชุมชนของตน และนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์แหล่งเรียนรู้และรักษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ของอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่ยังคงคุณค่าอยู่ประการนี้ จึงถือว่าเป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เด็กในรุ่นต่อไปได้ตระหนักถึงคุณค่า และความสำคัญ รวมไปถึงยังทำให้เยาวชนของชาติตื่นรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญ เพื่อจะนำผลจากองค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปต่อยอดความรู้ด้านอื่นๆ ทั้งนี้กิจกรรมในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับเป็นการเริ่มต้นฝึกฝนด้านอาชีพภาคเกษตรกรรมด้วย จะเห็นได้ว่านักเรียนสามารถมีองค์ความรู้ด้านความคิดสร้างสรรค์จากใบงานที่ได้รับมอบหมายที่หลากหลายรูปแบบ จนนำไปสู่ชิ้นงานที่ได้จากการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมโดยการเรียนรู้อยู่สถานที่แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ จังหวัดนครสวรรค์

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปข้อเสนอแนะ กิจกรรมการเรียนรู้เรื่องวัดหนองกลับศึกษาเพื่อการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยใช้แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ โดยผู้ศึกษาวิจัยสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวินิจฉัยไปใช้

1.1 การศึกษาบริบทของพื้นที่ และแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดความเข้าใจความเป็นมาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นตนเองอย่างแท้จริง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงเหลืออยู่

1.2 การปรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับผู้เรียนและในส่วนของชุดกิจกรรมควรมีหลายชุด เพื่อให้เกิดความแตกต่างในการตอบคำถาม

1.3 การนำกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เกิดเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับนักเรียนในบริบทอื่นๆ หรือกลุ่มสาระต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่นักเรียน

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการบูรณาการหลากหลายสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติงานชิ้นเดียว แต่สามารถประเมินผลได้หลายกลุ่มสาระการเรียนรู้

1.5 การจัดให้มีการศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่หลากหลายในอำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ ที่เป็นการสร้างเสริมประสบการณ์ตรงให้กับนักเรียนเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การเดินทางออกไปศึกษายังสถานที่ต่างๆ นอกโรงเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการได้พูดคุยสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ หรือแม้กระทั่งการได้สังเกตการทำกิจกรรมเรียนรู้ของเพื่อนร่วมชั้นอย่างมีความใกล้ชิด

1.6 การเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยี ได้แก่การชมวีดิทัศน์แบบพิพิธภัณฑ์ในจังหวัดต่างๆ การให้ความรู้ผ่านทาง QR Code และการให้คำแนะนำในการประชาสัมพันธ์แหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับผ่าน Application ต่างๆ ทำให้ผู้ดูแลเกิดความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ในแหล่งเรียนรู้วัดหนองกลับ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรที่จะมีการวางแผนเพื่อเตรียมการในกรณีที่นักเรียนไม่ได้ศึกษาเนื้อหามาก่อนล่วงหน้า

2.2 ควรศึกษาหรือพัฒนานวัตกรรมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้สื่อเทคโนโลยี ในการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ เพื่อส่งเสริมทักษะการศึกษาไทยยุค 4.0

2.3 ควรมีการศึกษาวินิจฉัยที่เน้นการวิเคราะห์ และวิธีการคิดโดยกำหนดตัวชี้วัดการคิดของผู้เรียนให้ชัดเจนในด้านพฤติกรรม

2.4 ควรมีการศึกษาและเก็บข้อมูลแหล่งเรียนรู้ในสภาพที่แตกต่างกันเชิงพื้นที่จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดใกล้เคียงต่างๆ

2.5 ควรมีการวิจัยและติดตามผลกับนักเรียนว่านักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้าน สติปัญญา ด้านอารมณ์ ความรู้สึก ทักษะคิด และด้านทักษะการคิด

2.6 ควรมีการวิเคราะห์ความน่าจะเป็นที่ส่งเสริมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้หลักสังคมศึกษา โดยแยกตามขนาดของสถานศึกษา รวมทั้งอาจแยกตามบริบทของสังคมและท้องถิ่นที่แตกต่างกัน

2.7 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ที่แยกตามประเด็นหรือลักษณะเฉพาะของแหล่งเรียนรู้นั้นๆ เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างองค์ความรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามลักษณะเฉพาะของแหล่งเรียนรู้แต่ละประเภทต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กล้า ทองขาว. (2561). *การจัดการศึกษาฐานชุมชน (Community-based Education Management=CBEM)*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2561, From www.dpu.ac.th/ces/download.php?
- เดลินิวส์ฉบับพิมพ์, 2562. *สภาวะการศึกษาไทยปี 61-62 ย่ำอยู่กับที่*. Retrieved 6 สิงหาคม, 2562, Form <https://www.dailynews.co.th/education/724398/>
- ทีศนา แคมมณี. (2560). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2559). *การจัดการเรียนรู้แบบ Active learning*. กรุงเทพฯ: ทริปปี้ลเอดดูเคชั่น.
- มณฑล จันทร์แจ่มใส. (2558). *โครงการถอดชุดประสบการณ์การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษา การบูรณาการการจัดการเรียนรู้วิชาออกแบบสถาปัตยกรรมกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย*. *วารสารวิจัยราชภัฏพระนคร*. 10(1): 143-156.
- วิจารณ์ พานิช. (2557). *นวัตกรรมสู่การเป็นประเทศแห่งการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/565909>.
- วัดหนองบัว. (2550). *ประวัติหลวงพ่อเดิม ฉบับสมบูรณ์ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. นครสวรรค์: วัดหนองกลับ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *รายงานการวิจัย แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- อัจฉรา ศรีพันธ์. (2561). *การจัดการศึกษาบนฐานชีวิตและการจัดการศึกษาบนฐานชุมชน*. กรุงเทพฯ: แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตเปอร์เรชั่น.
- Anderson, L. W., & Krathwohl, D. R. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives: Complete Edition*. New York: Longman.
- Bloom, B. S. (1959). *Taxonomy of Educational objectives*, Handbook cognitive New York David. Domain, Mckay Group Inc.
- Collins, J. W., and O'Brien, N. P. (2003). *Greenwood Dictionary of Education*. Westpost: Greenwood. for Success and Citizenship. Washington D.C.: Coaliton for Community Schools.
- Thoughtful Learning. (2017). *What are life skills?*. Retrieved on May 1, 2021, From <https://k12.Thoughtfullearning.com/FAQ/What-are-life-skills>.
- Torrance, E. P. (1962). *Guiding Creative Talent*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, Inc. From <http://dx.doi.org/10.1037/13134-000>.